

**ОРГАНІЗАЦІЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ
ОСВІТИ В ЗВО НА КОМПЕТЕНТІСНІЙ ОСНОВІ**

Сіранчук Наталія Миколаївна,
доктор педагогічних наук,
професор кафедри початкової освіти
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка,
Київ, Україна
sy ranchuknata@gmail.com
ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0472-5861>

У тезах визначено мотиваційну освітню діяльність як складову освітньої діяльності зокрема та складову компетентності загалом. Висвітлено зміст мотиваційної освітньої діяльності здобувачів вищої освіти та стан мотиваційної освітньої діяльності у закладах вищої освіти України.

На основі пілотного експерименту з'ясовано, що організація мотиваційної діяльності здобувачів вищої освіти знаходиться на низькому та достатньому рівнях сформованості. Встановлений факт знижує загальний рівень освіти, оскільки саме мотиваційна освітня діяльність запускає механізм інших складників компетентності (когнітивного, практичного та поведінкового).

В процесі експерименту враховано негативний вплив на емоційну сферу молодого покоління пандемії, війни та соціально-економічного занепаду життєвого середовища.

Ключові слова: компетентність, компетентнісний підхід в освіті, мотиваційна освітня діяльність, когнітивна освітня діяльність, практична освітня діяльність, поведінкова освітня діяльність, навчання впродовж життя.

Рекомендації Європейського Парламенту та Ради ЄС (2006р.) спрямовують на створення системи компетентностей, яка ґрунтується на формування здатності до ефективного провадження освітньої діяльності впродовж життя з метою самореалізації людини у суспільстві [9]. Реформування освіти України в напрямі компетентісно орієнтованого навчання має багато суперечностей між змінами ціннісних орієнтирів в освіті та потребою розвитку особистості, яка здатна ефективно працювати в умовах війни та повоєнного відновлення України. Пілотний експеримент, який був проведений в Україні у межах міжнародного дослідження якості освіти учнів (PISA) показав, що лише 58% українських 15-річних учнів досягли базового рівня математичної грамотності, 59% - читацької, 66% - природничо-наукової. Успішність українських учнів у 2022 році погіршилася порівняно з показниками попереднього циклу (2018р.): з математики результат знизився на 12 балів, із природничо-наукових дисциплін – на 19 балів, а із читання – на 38 балів [10].

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО СПРЯМУВАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

На нашу думку такі зміни пов'язані: - з деякими огріхами у визначенні ключових понять та підходу в процесі реформування освіти, що є закономірним, оскільки все, що створюється та розвивається не є бездоганним; - недостатньою організацією мотиваційної освітньої діяльності молоді, яка перебуває під впливом пандемії, війни та соціально-економічної нестабільності.

Мета статті – коротко висвітлити основні шляхи ефективної організації мотиваційної діяльності здобувачів вищої освіти на компетентнісній основі.

Організаційно-мотиваційний етап передбачає мобілізацію уваги, психологічну підготовку до навчальної діяльності, мотивацію учіння. Цей етап має бути динамічним [4, с.7].

Спираючись на дослідження психологів ЄС (Stoof Angela, Martens Rob L., Merrienboer Jeroen J.G.), а також України (І. Беха) під **поняттям «компетентність» розуміємо здатність ефективно виконувати певну діяльність** (Fisher C.D.) [2].

Освітню діяльність розглядаємо як сукупність *мотиваційної, когнітивної, практичної та поведінкової діяльностей* (Chapoutier G., Kreutzer M., Menini C., Chavaillon J., Clarke R., Coppens Y., Kohler W., Lorenz K., Piaget J., Reeves H. etc.).

Під компетентнісним підходом розуміємо спрямованість освітнього процесу на формування здатності до ефективного провадження освітньої діяльності впродовж життя з метою самореалізації людини у суспільстві (вершина піраміди А. Маслоу) [5].

Рис.1

Структурні складові компетентності та структурні складові мети навчального заняття

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО СПРЯМУВАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Беззаперечно, що важливого значення набуває ефективна організація мотиваційної освітньої діяльності як стимулюючої складової формування будь-якої компетентності. Для ефективної організації такої діяльності важливо глибоко розуміти її структуру. Так, мотиваційна освітня діяльність складається з *безпосередньо-спонукальної, перспективно-спонукальної та інтелектуально-спонукальної* (рис 2).

Безпосередньо-спонукальна мотиваційна діяльність базується на *плануванні послідовності видів виконання діяльності* (математичної, мовної, природничої і таке ін.); рейтингування студентів, якщо мова йде про ЗВО, а також емоційних проявах особистості, на позитивних чи негативних емоціях: яскравість, новизна матеріалу; цікаве викладання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО СПРЯМУВАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

матеріалу, привабливість особистості викладача; бажання отримати високий бал на занятті, побоювання отримати низький бал, небажання бути об'єктом обговорення серед одногрупників і таке ін.

Рис. 2

Види мотиваційної освітньої діяльності

Спираючись на праці відомого психолога В.Трасу можемо зробити висновок, що план опрацювання лекційного матеріалу, який подається на початку заняття, можемо вважати початком організації безпосередньої мотивації для опрацювання певного обсягу навчального матеріалу, а ще краще, якщо такий план підкріплений конкретними вказівками на певний вид діяльності та час виконання, оскільки цього вимагає європейський **SMART** метод оцінювання освітньої діяльності :

Specific
Measurable
Achievable
Relevant
Time-bound

Specific (конкретність) – конкретне відображення мети заняття (*мотиваційної, когнітивної, практичної та поведінкової*) у його змісті.

Measurable (вимірюваність) – перевірка ефективності та логіки формування виучуваних понять: - оцінка ефективності організації чуттєвого сприймання ознак, властивостей предметів або явищ, перевірка наявності та оцінка організації актуалізації раніше сформованих понять; перевірка ефективності та логіки організації когнітивної

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО СПРЯМУВАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

діяльності, спрямованої на виділення істотних ознак; - оцінка ефективності узагальнення і словесного визначення суті поняття, позначення його відповідним терміном; - оцінка ефективності закріплення сформованого поняття шляхом репродуктивного відтворення його змісту; - перевірка ефективності застосування засвоєного поняття у подібних і нових ситуаціях.

Achievable (досяжність) – відображення мети заняття (*мотиваційної, когнітивної, практичної та поведінкової*) у його підсумку.

Relevant (актуальність) – відповідність методів, прийомів, засобів провадження освітнього процесу сучасному розвитку науково-технічного прогресу світу.

Time-bound (часове обмеження) – темп заняття та правильний розподіл часу на кожний етап заняття впливає на загальний результат.

Наведемо умовний приклад використання безпосередньо-спонукальної мотиваційної діяльності, яка може бути подана в межах навчальної дисципліни «Новігация і управління морськими суднами». Викладач презентує студентам план лекції, котрий спонукає його та студентів організовано виконувати освітню діяльність впродовж 1 год.30хв.

Лекція. Методи радіокутометрії (1 год. 30хв)

1. Фазовий метод радіокутометрії (25 хв)

- а) виклад теоретичного матеріалу (15 хв)
- б) фронтальне опитування студентів (5 хв)
- в) наведення життєвих прикладів (5 хв)

2. Амплітудний метод радіокутометрії (20 хв)

- а) виклад теоретичного матеріалу (10 хв)
- б) фронтальне опитування студентів (5 хв)
- в) наведення життєвих прикладів (5 хв)

3. Частотний метод радіокутометрії (20 хв)

- а) виклад теоретичного матеріалу (10 хв)
- б) фронтальне опитування студентів (5 хв)
- в) наведення життєвих прикладів (5 хв)

4. Часовий метод радіокутометрії (25 хв)

- а) виклад теоретичного матеріалу (15 хв)
- б) фронтальне опитування студентів (5 хв)
- в) наведення життєвих прикладів (5 хв)

Аналогічну мотиваційну діяльність радимо використовувати на семінарських, практичних та лабораторних заняттях з використанням методу «ефект Зейгарник» [8]. Цей метод полягає в тому, що людину стимулюють перервані дії. Тобто, якщо студент розпочав працювати за поданим викладачем планом, то постійно відчуватиме дискомфорт і незручність поки не завершить процес. Людина постійно думає про розпочату справу, більше приділяє їй часу, фокусує на ній увагу, робить все для того щоб її завершити.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО СПРЯМУВАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Перспективно-спонукальна мотиваційна діяльність ґрунтується на розумінні значущості знань (вибір професії і таке ін.); сподівання на отримання в перспективі хорошої роботи; розвинуте почуття обов'язку, відповідальності.

У ЗВО перспективно-спонукальна мотиваційна діяльність – це безпосереднє навчання за освітньо-професійною програмою загалом та робочими програмами навчальних дисциплін зокрема з метою оволодіння улюбленою професією, а також проходження професійної практики за чітким планом та структурою.

Вносячи зміни в освітньо-професійні програми та в робочі програми навчальних дисциплін ЗВО змінює та вдосконалює перспективно-спонукальну мотиваційну діяльність студентів, тому надзвичайно важливо до обговорення ОП долучати безпосередньо студентів та роботодавців. Комунікація з роботодавцями ефективно інтенсифікує перспективно-мотиваційний вплив на студента, посилює зацікавленість у здобутті професії.

Вносячи зміни в план та структуру професійної практики ЗВО змінює та вдосконалює перспективно-спонукальну мотиваційну діяльність студентів, тому і на цьому етапі важливо узгоджувати всі зміни з потенційними роботодавцями із залученням до обговорення студентів для посилення зацікавленість у здобутті професії.

Інтелектуально-спонукальна мотиваційна діяльність ґрунтується на отриманні задоволення від самого процесу пізнання; інтерес до знань, допитливість, намагання розширити свій культурний рівень, оволодіти уміннями і навичками, захопленість самим процесом розв'язання навчально-пізнавальних завдань.

У ЗВО інтелектуально-спонукальна мотиваційна діяльність – це чітка, злагоджена робота наукового керівника/консультанта та студента/аспіранта/докторанта за планом-проспектом курсової, бакалаврської, магістерської роботи, планом-проспектом кандидатської, докторської дисертації з врахуванням часових меж/дедлайнів. Важливим прийомом інтелектуально-спонукальної мотиваційної діяльності є апробація наукових здобутків студентів/аспірантів шляхом презентації їх результатів на різноманітних наукових конференціях, круглих столах всеукраїнського та міжнародного рівня. Ґрунтовною інтелектуально-спонукальною мотиваційною діяльністю у ЗВО є робота студентів у наукових гуртках, товариствах, а також систематична підготовка здобувачів вищої освіти до участі у наукових олімпіадах, турнірах, проєктах тощо.

Для визначення рівня організації мотиваційної освітньої діяльності здобувачів освіти в ЗВО ми вдалися до пілотного анкетування студентів-випускників різних спеціальностей, які навчаються в університетах на півночі (40 студентів), півдні (43 студенти), заході (39 студентів) та сході (41 студент) України.

Наводимо короткий зміст деяких запитань анкетування:

1. Як часто на початку заняття викладачі презентують план із зазначеними у ньому видами діяльності та часовими обмеженнями (дедлайн на кожний вид діяльності на занятті)?
 - а) Ніколи не презентують
 - б) Завжди презентують
 - в) Часто презентують
 - г) Рідко презентують
 - д) Зрідка на показових заняттях презентують

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО СПРЯМУВАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

2. Яким чином рейтингування студентів ЗВО впливає на вашу мотивацію до навчання?
 - а) Намагаюся краще вчитися, щоб піднятися у рейтингу
 - б) Байдуже ставлюсь до рейтингування
3. Де ви берете інформацію про мету, зміст, критерії оцінювання за певним освітнім компонентом?
 - а) Викладач розповідає на першому занятті
 - б) Викладач надає кожному блок-схему із зазначенням часових обмежень (дедлайнів) на першому занятті
 - в) Користуємось програмами розміщеними на сайті кафедри.
 - г) Користуємось програмами розміщеними в електронному навчальному курсі.
4. Звідки ви дізнаєтесь про форми контролю за певним освітнім компонентом?
 - а) Викладач розповідає на першому занятті
 - б) Викладач надає кожному блок-схему із зазначенням часових обмежень (дедлайнів) на першому занятті
 - в) Користуємось програмами розміщеними на сайті кафедри.
 - г) Користуємось програмами розміщеними в електронному навчальному курсі.
5. У який спосіб організовується процес написання курсової роботи?
 - а) Викладач надає орієнтовний план-проспект із зазначенням часових меж (дедлайнів)
 - б) Викладач проводить систематичні консультації
 - в) Викладач надає тему, план-проспект та оголошує дати передзахисту та захисту
 - г) Викладач надає тему та оголошує дати передзахисту та захисту
6. У який спосіб організовується процес написання бакалаврської або магістерської роботи?
 - а) Викладач надає орієнтовний план-проспект із зазначенням часових меж (дедлайнів)
 - б) Викладач проводить систематичні консультації
 - в) Викладач надає тему, план-проспект та оголошує дати попереднього захисту та захисту
 - г) Викладач надає тему та оголошує дати попереднього захисту та захисту

На основі підрахунку балів за відповіді були визначені рівні організації мотиваційної освітньої діяльності здобувачів вищої освіти (високий – від 5б. до 6б.; достатній – від 3б. до 4б.; початковий – від 0б. до 2б.)

За результатами пілотного анкетування було з'ясовано, що більшість студентів знаходяться на достатньому та низькому рівні мотиваційної організованості в здобутті професії. Так 50% студентів перебувають на низькому рівні організованості безпосередньо-спонукальної мотиваційної діяльності, 40% на достатньому та тільки 10% на високому рівні; 52% студентів досягли низького рівня організованості перспективно-спонукальної мотиваційної діяльності, 36% досягли достатнього рівня та тільки 12% студентів досягли високого рівня; така ж тенденція спостерігається і з організованістю інтелектуально-спонукальної діяльності студентів 55% перебувають на низькому рівні, 31% на достатньому рівні та 14% на високому рівні організованості (рис.3)

Рис.3

Ефективна організація усіх видів мотиваційної освітньої діяльності надзвичайно важлива в умовах емоційної нестабільності, що викликана пандемією, війною та іншими соціальними факторами. Адже саме мотиваційна діяльність безпосередньо стимулює швидкість організації когнітивного, практичного та поведінкового складника компетентності та впливає на організацію життя людини, її поведінку в суспільстві. Набуття звички планувати освітній процес та чітко дотримуватись часових меж створеного плану, а також набуття звички визначати пріоритетність завдань впливає на швидке досягнення результату освіти, що є надзвичайно важливим в умовах соціально-економічної нестабільності.

List of References

1. Deci, Edward L.; Ryan, Richard M. (2011) Intrinsic motivation and self-determination in human behavior. New York: Plenum. [ISBN 0-306-42022-8](#).
2. Fisher C.D. (2011) The effects of personal control, competence, and extrinsic reward systems on intrinsic motivation, *Organizational Behavior and Human Performance*, N 21, p.273-288
3. Nuttin, J. (2011) *Theorie de la motivation humaine*, Paris, P. U. F.
4. Nagribelna I.A, Sugeiko L.G., Melnychuk Y.Y. (2013) *Samostijna robota studentiv pid chas vy`vchennya metody`k ukrayins`koyi ta rosijs`koyi mov: navchal`no-metody`chny`j posibny`k dlya studentiv vy`shhy`x navchal`ny`x zakladiv napryamu pidgotovky` «Pochatkova osvita» [Independent work of students during the study of methods of the Ukrainian and Russian languages: a teaching and methodical guide for students of higher educational institutions in the field of training "Primary Education"]* Kherson: KhSU, 147 p.
5. Maslow A. (1943) A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*. Vol. 50 N.4, pp. 370–396.
6. Tracy B. (2016) *Personal Success (the Brian Tracy Success Library)*, AMACOM.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО СПРЯМУВАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

7. Tracy B. (2016) Just Shut Up and Do It: 7 Steps to Conquer Your Goals, Sourcebooks, Incorporated.

8. Zeiharnyk B. (1927) Das Behalten Erledigter Und Unerledigter Handlungen. — Psychologische Forschung.

9. Verkhovna Rada of Ukraine. (2006). Rekomendaciyi Yevropejs`kogo Parlamentu ta Rady` YeS. Resurs: Pro osnovni kompetenciyi dlya navchannya protyagom us`ogo zhy`ttya. [Recommendations of the European Parliament and the EU Council. Resource: On core competencies for lifelong learning] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text

10. Ministry of Education and Science of Ukraine (2022) Ministerstvo osvity` i nauky` Ukrainy`: Rezul`taty` mizhnarodnogo doslidzhennya yakosti osvity` PISA-2022 [Results of the international study of the quality of education PISA-2022]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/rezultati-mizhnarodnogo-doslidzhennya-yakosti-osviti-pisa-2022>

МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ

Керівник

Сіранчук Наталія Миколаївна

доктор педагогічних наук,
професор кафедри початкової освіти
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка,

Кемпа Вікторія Вікторівна,

студентка першого року навчання
магістерського рівня вищої освіти,
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка,
Київ, Україна

vvkempa.fpo23m@kubg.edu.ua

ORCID <https://orcid.org/0009-0004-6925-7100>

***Анотація.** У тезах висвітлено особливості створення позитивного морально-психологічного клімату в педагогічному колективі. Визначено основні фактори та рекомендації, які може використати керівник закладу освіти для створення сприятливого морально-психологічного клімату в колективі.*

На основі власного міні-дослідження запропоновано форми роботи з колективом, які сприяють покращенню морально-психологічного клімату. Описано основні засади